

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

Politik Gündemde Genetik Değişikliğe Uğratılmış Yiyecekler

Yumurta kapıya dayandı. İngiliz hükümetinin önünde yaklaşık üç aylık bir zaman kaldı. Herkes merakla bekliyor. Acaba hükümet gen değişimli yiyecekler için yeşil ışık mı yakacak, yoksa bu tür besin maddelerinin üretimini ve ithalini ileri bir tarihe mi atacak? Ya da, hiç beklenmedik bir şekilde, genetik değişikliğe uğratılmış yiyecekler için 'Hayır' mı diyecek?

İngiliz hükümeti, Irak savaşı sonrasında aldığı olumsuz eleştirilerden ağız yandıktan mı, yoksa İngilizlerin bilim iletişimine olan merakından mı bilinmez, geçtiğimiz Temmuz ayı süresince toplumun her kesiminden insanların konu hakkındaki görüşlerini toplamayı amaçlayan bir etkinlikler dizisi düzenledi. Tartışmaların doruğa çıktığı bir sırada, 25 bilim adamından oluşan ve hükümete danışmanlık görevi yapan bilimsel kurulun sekiz aydır üzerinde çalıştığı rapor da yayımlandı. Hükümetin Aralık ayında vereceği karar, önümüzdeki yıl süpermarketlerin raflarında genetik mühendislik ürünü yiyecekleri barındıran yeni bölümlerin açılmasına yol açabilir.

Konu politik, ekonomik ve bilimsel bakımdan çok hassas. Irak savaşına giderken kamuoyunun görüşünü almamakla suçlanan Tony Blair hükümeti, gen değişimli (GM) yiyecekler konusunda yeni bir yaklaşım izledi. Sistemli bir şekilde, bireylerin bu yeni teknolojiye mutfaklarının kapısını açıp açmayacaklarını öğrenmek amacıyla ülke çapında yaklaşık 450 toplantı düzenledi. Peki toplumun GM yiyecekler olumsuz bakması neyi değiştirir? Hükümetin GM yiyecekler olumlu baktığı, bilinen bir gerçek. Ülke çapında araştırma amaçlı GM bitkiler zaten yıllardır yetiştiriliyor. Planlara göre de, önümüzdeki Aralık ayından itibaren ticari amaçlı GM bitkilerin üretilmesine ve ithaline izin verilecek. Diyelim ki toplumun büyük kesimi ülkede GM yiyeceklerin ticari amaçlı üretimine karşı çıktı. Bu, hükümetin planlarını değiştirmeye yeter mi? Soruyu bir de şöyle soralım: İki yıl içinde genel seçimlere gitmeyi planlayan hükümet, GM yiyecekler için yeşil ışık yakacağı için kaybedeceği oyları gözden çıkarabilir mi?

Politik olarak başka türlü baskılar da var hükümetin üzerinde. Geçtiğimiz on yılda gelişen biyoteknoloji endüstrisi, bir an önce tohumlarını İngiliz topraklarında görmek istiyor ve bunun için kulis yapıyor. Seksenlerin ortalarından bu yana binlerce hektar alanda ticari amaçlı GM ürünü yetiştiren Amerika ise, İngiltere de dahil olmak üzere Avrupa Birliği'ni bir 'ticari savaş' başlatmakla tehdit ediyor. Okyanusun bu tarafında GM ürünlerle karşı gösterilen tepki, kuşkusuz Amerika'nın pazarını kısıtlıyor. Tüm bunlar yetmezmiş gibi, bazı bilim adamları da İngiliz hükümetini bilimin, teknolojinin ilerlemesini engellemekle suçluyor, eğer GM ürünlerin tarımına başlamazsa, İngiltere'nin teknoloji bakımından geri kalacağını öne sürüyor.

Ne de olsa, eğer araştırma projelerini yürütecek ödeneklerin tükenmesini istemiyorlarsa, diğer deyişle işsiz kalmak istemiyorlarsa, bilim adamlarının araştırmalarının 'ürünlerini' göstermeleri gerekiyor.

Hükümete GM ürünlerin ekimini önlemesi için baskı yapan bir grupsa, kitle örgütleri oldu. Söz gelimi Genewatch, GM ürünlerin biyolojik çeşitliliğe olumsuz etkisinin olacağını; Action Aid, Oxfam ve Save the Children gibi üçüncü dünya ülkelerine yiyecek yardımı yapan hayır kuruluşları da, iddia edilen aksine, GM yiyeceklerin dünyanın açlık sorununa çözüm olmayacağını, yine gelişmiş ülkelerin işine yarayacak yeni teknolojileri bu ülkelere götürmek yerine, dünya çapında yiyecek üretimini gözden geçirmenin gerektiğini ileri sürüyorlar.

Tony Blair ve hükümetini önümüzdeki yıl GM ürünlerin ekimine izin vermeye yönelik planlarını yeniden düşünmeye yönelen en önemli etkense halkın nabzını yoklamak amacıyla düzenledikleri toplantılar oldu. Yapılan 450 toplantı, GM tohumlarını çiftçilerin eline bırakmak için henüz erken olduğu görüşüyle sonuçlandı. Toplantılara ek olarak 23.000 kişi de görüşlerini gerek elektronik olarak gerekse posta yoluyla bildirdi. Bu sonbahar, toplantıların ve yazılı görüşlerin resmi olarak değerlendirildiği bir rapor da yayımlanacak, ama gözlemlere göre Başbakan Blair, planları çoktan

Çetin Sorular

BBC'nin web sayfasından uyarlanmış birkaç soru....

- Çocuğunuzun dış çürüklerini yok edecek GM elmaları çocuğunuza verir misiniz?
- Eğer yarı fiyatına satılan GM domates salçası alır mısınız?
- Uluslararası bir biyoteknoloji firması Türkiye'ye özgü bir çiçekteki bir genden kanser tedavisinde etkili bir tedavi geliştirdi. Genin sahibi kim olmalı: Türkiye hükümeti mi yoksa biyoteknoloji firması mı? (Yoksa geni hiç kimsenin sahip olmasına izin vermemeli miyiz?)
- Eğer çiftçilerin GM buğdayı satın alıp ekmelelerine izin verilirse o yılın hasılatından ayırdıkları tohumları bir sonraki ekmelelerine izin verilmeli mi?

Bol bol soru olduğu gibi her bir soruya verilen yanıt da çeşitlilik bakımından zengin. Ne yazık ki bu sorulara verilen her yanıt geçerli. Yanıtları doğru ve yanlış diye ayırmak olanaksız.

gözden geçirmeye başladı bile.

Buraya kadar GM ürünlerin bilimsel olarak kabul edilirliğinden bahsetmedim. Ne de olsa bilimsel verilerin sağlayacağı buluntlar, tartışmanın etrafındaki buluntları dağıtacak; gelecek nesilleri etkileyebilecek böyle bir konuda en sağlıklı kararı vermeye yardımcı olabilecek. İşte son sekiz aydır çalışmalarını yürüten 25 kişilik bilimsel kurulun, hükümete tavsiyelerini açıkladığı raporunun yayımlanması bunun için çok önemliydi. Ne yazık ki, 300 sayfaya yaklaşan ve yaklaşık 600 bilimsel makalenin incelenmesiyle hazırlanan rapor, buluntları dağıtmaya yetmedi. İngiltere'nin önde gelen bilim adamları bu raporda özetle, bildiğimiz kadarıyla GM yiyeceklerin sağlık üzerinde olumsuz etkilerinin bulunmadığını, ama aynı biçimde, bu tür yiyeceklerin bütünüyle güvenli olduğunu söylemenin de olanaksızlığını vurguladı. Alerjiler bu tür yiyeceklerin yol açabileceği olası sağlık sorunlarının başını çekiyor. Kurul, diğer yandan GM ürünlerin ekildiği tarlalar ile diğerleri arasında geçiş olacağını, bunu önlemenin neredeyse olanaksız olduğunu da ifade etti.

Geçtiğimiz Temmuz ayında gerçekleştirilen toplantılar dizisinde elbette ülkenin süpermarket zincirlerinin temsilcileri de yer alıyordu. Bu şirketler, tüketicinin nabzına göre raflarını doldurmak gibi bir ticari gereksinim içinde, GM tartışmaları içinde taraflarını bir basın açıklamasıyla belirlediler. Söylediklerine göre, tüketicinin GM yiyecekler tepkisinin ışığında, ülkenin önde gelen süpermarket zincirleri GM yiyecekleri stoklarında bulundurmayacaklar. Yani alan yok, satan yok... Kim yetiştirecek, niye yetiştirecek?

Her türlü politik etkinlikte olduğu gibi, bu tartışmalar da muhalefetin eleştirilerinden nasibini aldı. Pek çok kişi, kamuoyunun düşüncelerini almak yerine, hükümetin kamuoyunu ikna etmeye çalıştığını söyledi. Tartışmalar, okulların tatil olduğu ve herkesin tatile gittiği ay gerçekleştirildi ve yeterince basın duyurusu yapılmadı. Adeta oldu bittiye getirilmeye çalışıldı. Hükümete danışmanlık yapmakla görevli kurul üyelerinin, GM bitkilere olumlu yaklaşan kesimden seçildiği iddia edildi. Sanki bunu doğrular gibi, kurul üyelerinden biri rapor yayımlanmadan istifa etti. Diyelim ki tüm bunlar doğru. Hükümet alttan alta, kamuoyunu GM yiyeceklerin üretimini ve ithalini en iyi seçim olduğuna razı etmeye çalıştı. Bu, işe yaradığı gibi gözüküyor, çünkü ilk gözlemlere göre elde edilen tepki olumsuz. Şimdi soru, bunun politik kararlara nasıl yansıtacağı.

Soruların yanıtlarından çok bir karar bekleniyor artık. Geriye yasal düzenlemelerle bu kararın en iyi biçimde uygulanması kalıyor. Soru GM ürünlerin ekimine izin verilip verilmeyeceği değil, iznin ne zaman verileceği ve hangi tür yasal düzenlemelerin getirileceği.